מבט על

סאוטה: רבדי פוליטיזציה של משבר גבול

רמי דניאל, יאן סולווין | גיליון 2229 | 29 בנובמבר 2026

ב-30 ביולי 2026, בתוך שעות ספורות, חצו אלפי אנשים ממרוקו אל המובלעת הספרדית סאוטה. תמונות חצייתם הדרמטיות הופצו במהירות בתקשורת העולמית, והעצימו את ההשלכות הרגשיות והפוליטיות של האירוע. בעוד המהגרים חצו את הגבול, אנליסטים מיהרו לתת לכך פרשנות פוליטית. המצב בסאוטה הפך גם לנקודת מחלוקת בין מדינות אירופה. לבסוף צצו ברשתות החברתיות האשמות בדבר מעורבות ישראלית בהמצאת המשבר, והפכו את האירועים בסאוטה לרכיבים בקמפיינים אנטי-ישראליים. מאמר זה מנתח את רבדי הפוליטיזציה השונים הללו.

האירועים בסאוטה

גל ההגירה האדיר לסאוטה (Sebta בערבית) ב-30 ביולי 2026 היה תוצאה של מגמות ארוכות טווח, וכן של החלטות פוליטיות ומשפטיות מיידיות בספרד, שהשפעתן הוגברה בידי הרשתות החברתיות.

מגמות וגורמים מיידיים

הגבול הדרומי של ספרד הפך לאחת מנקודות הכניסה המרכזיות לאירופה להגירה בלתי חוקית. מה שמכונה "נתיב מערב הים התיכון" של הגירה בין אפריקה לאירופה הגיע לשיאו ב-2018, בעקבות פיקוח מחמיר יותר על המעברים במזרח הים התיכון ובמרכזו, ואחר כך נחלש. הירידה מאז נקשרה בין היתר למאמצים מוגברים של ממשלת מרוקו להילחם בהגירה הבלתי חוקית ולשפר את שיתוף הפעולה בין מרוקו, ספרד והאיחוד האירופי. כתוצאה מכך ירד זרם המהגרים הבלתי חוקיים ממרוקו באופן דרמטי, ואלג'יריה הפכה למדינת המוצא העיקרית של מהגרים בנתיב מערב הים התיכון. רק עשרה אחוזים מהמעברים הבלתי חוקיים בנתיב זה ב-2025 התרחשו במובלעות הספרדיות סאוטה ומלייה. ועם זאת, הניסיונות לחצות את הגבול בין מרוקו לספרד נמשכו.

בהקשר זה, מדיניות ההגירה שאימצה באפריל 2026 ממשלת ספרד בראשות הסוציאליסט פדרו סנצ'ס פעלה כתמריץ לאנשים המבקשים להגיע לחיים טובים יותר באירופה. מדריד מיישמת הסדרה רחבת היקף של מעמד כ-500 אלף מהגרים השוהים כבר בספרד, צעד שהוצדק בנימוקים של דמוגרפיה ושוק העבודה. ואולם מהלך זה שידר מסר רחב יותר, שלפיו מדיניות ההגירה הספרדית נכנסת לשלב מתירני יותר. ניסיונות החצייה עלו בהתמדה עד אמצע יולי, אף שכוחות מרוקאים יירטו את הרוב המכריע של הניסיונות בתקופה זו.

בנוסף, פסק דין של בית המשפט העליון בספרד, שהוגבר בידי הרשתות החברתיות, שימש זרז. ב-29 ביוני פסק בית המשפט כי מהגרים שנעצרו בעת ששחו לעבר סאוטה או מלייה אינם ניתנים לדחייה מיידית בים, וחייבים לעבור את הליך הגירוש הרגיל, הכולל ערובות להליך הוגן: זיהוי, גישה לעורך דין ובדיקה לצרכי מקלט ופגיעות. פסק הדין צמצם הליך מנהלי מסוים; הוא לא פתח את הגבול, ולא העניק זכות להישאר בספרד.

ואולם בתוך ימים התפשטה ברשתות החברתיות המרוקאיות והספרדיות, בעיקר בדארג'ה (ערבית מדוברת מרוקאית), גרסה מורחבת של פסק הדין, אשר התגבשה עד ה-10 ביולי לטענה שקרית שלפיה עצם ההגעה למים בינלאומיים מבטיחה הגנה. סרטון מ-28 ביולי שבו נראות שתי נשים מרוקאיות חוגגות את הגעתן חיזק את האמונה שהנתיב פועל, וצבר יותר מ-32 מיליון צפיות. ניתוח של ארגונים נגד דיסאינפורמציה מצביע על כך שההתגייסות הונעה על ידי "פטפוט לוגיסטי בין עמיתים" ברשתות החברתיות. שמועות ברשת הביאו צעירים רבים להאמין שהגבול "פתוח". בניגוד למקרים קודמים, תיאום זה החל באופן אורגני, ועלה מחשבונות קטנים ופרטיים ולא מערוץ גיוס יחיד.

החציה ההמונית ב-30 ביולי

ב-30 ביולי, זמן קצר אחרי שהשפל חשף קטע עביר של שובר הגלים Tarajal, חצו אלפי אנשים בתוך שעות אל סאוטה, בשחייה סביב הגדר או בטיפוס על סלעים. לפי ההערכה האחרונה, כ-80 אלף מהגרים הגיעו לסאוטה ב-30–31 ביולי. עד הערב החזירו לעצמם כוחות מרוקאים את השליטה בגבול, והרשויות הספרדיות טענו כי 69,500 מהאנשים שחצו חזרו למרוקו. בינתיים, בשעה שהרשויות המרוקאיות חיזקו את שליטתן בגבול, החלה ממשלת ספרד להתקין בים מחסום צף באורך 500 מטרים, כדי להגיב על הוואקום המשפטי שיצר פסק הדין מ-29 ביוני.

המחיר האנושי של האירוע שנוי במחלוקת ומתועד באופן לא מדויק בשני הצדדים. ב-2 באוגוסט פרסם משרד הפנים של מרוקו נתון יחיד, שלא עודכן: 11 הרוגים. מקורות מרוקאיים עצמאיים, ובהם האגודה המרוקאית לזכויות אדם, משקיפי זכויות מקומיים ועיתונים כגון Medias24 ו-Enass, ציינו מספרים הנעים בין כ-60 ל-141 הרוגים. הספירה הספרדית עצמה השתנתה שוב ושוב, עד שהמכון לרפואה משפטית של סאוטה דיווח ב-7 באוגוסט על 82 נתיחות שהושלמו, הנתון העדכני והאמין ביותר הזמין בעת כתיבת מאמר זה. אף אחת מהממשלות לא הפיקה מספר שהצד השני, או משקיפים עצמאיים, מקבלים במלואו.

נכון לנובמבר 2026, המצב בסאוטה לא חזר למה שהיה לפני 30 ביולי. אף שרוב המהגרים שחצו את הגבול באותו יום חזרו למרוקו, כמה אלפים מהם עדיין נמצאים במובלעת הספרדית. מציאות זו יוצרת משבר הומניטרי מתמשך ומשמרת מתח, בעוד הרשויות הספרדיות עדיין מתקשות לייצב את המצב.

הפוליטיזציה של המשבר

המשבר ההומניטרי בסאוטה עבר מיד פוליטיזציה. יריביו של סנצ'ס בתוך ספרד הציגו את המשבר כהוכחה לכך שמדיניות ההגירה של ממשלתו כשלה, או השתמשו בו כדי לבקר את החלטת מערכת המשפט. בזמן שספרד נכנסת לקמפיין לקראת הבחירות המוקדמות שקבע ראש הממשלה ל-29 בנובמבר, ההגירה הפכה לנקודת חיכוך מרכזית בדיון הציבורי. בעוד מפלגות הימין ניצלו את הנושא כדי לתקוף את ממשלת השמאל של סנצ'ס, המשבר גם הצית מתחים בין מפלגת העם מהימין המתון (PP) לבין Vox מהימין הקיצוני. לפי הסקרים הנוכחיים, תמיכתה של Vox תהיה חיונית להקמת כל קואליציה בת-קיימא שתחליף את סנצ'ס. החשיבות המתמשכת של סוגיית סאוטה בדיון הציבורי הספרדי, גם שבועות אחרי המשבר של 30 ביולי, באה לידי ביטוי בביקורו של מלך ספרד במובלעת ב-13 באוקטובר, הביקור המלכותי הראשון בסאוטה מאז 2007.

מעבר לפוליטיקה הפנימית של ספרד, הפוליטיזציה המיידית של המשבר קיבלה גם ממד בינלאומי, הן במסגרת היחסים בין מרוקו לספרד והן כחלק מהדיון האירופי בהגירה.

סוגיית ההגירה ביחסים בין מרוקו לספרד

בהקשר זה, המקום והעיתוי של משבר סאוטה הובילו פרשנים שונים להסביר את האירועים דרך עדשת היחסים המורכבים בין מרוקו לספרד.

מבחינה היסטורית, הנוכחות הספרדית לאורך חוף מרוקו היא מוקד מחלוקת בין מדריד לרבאט: ספרד מחזיקה שם בכמה שטחים (סאוטה, מלייה, שבעה איים ואי לכוד, ה-Plazas de soberanía), שמדריד רואה בהם שטח ספרדי. רבאט רואה בהם שטח כבוש ומעולם לא קיבלה את המצב כמוסכם. המחלוקת עלתה שוב במפורש ב-12 באוגוסט, כששר המשפטים המרוקאי עבד אל-לטיף ווהבי אמר לשידורי Asharq News כי "התביעות ההיסטוריות" של מרוקו על שתי המובלעות סאוטה ומלייה עדיין "על הפרק". תגובת מדריד באה מיד: שרת ההגנה מרגריטה רובלס, שסיירה בסאוטה באותו שבוע, אמרה כי העיר היא "אולטרה-ספרדית" והזהירה כי כל תוקפנות נגד סאוטה או מלייה "היא תוקפנות נגד ספרד כולה".

המתיחות בין ספרד למרוקו קשורה גם לניסיון של מדריד, כמו בירות אירופיות אחרות, לנווט בין רבאט לאלג'יר, שתי יריבות אזוריות. חלק חשוב מיריבות זו הוא שאלת סהרה המערבית: מושבה ספרדית לשעבר שמרוקו טוענת לריבונות עליה, ועצמאותה מבוקשת בידי חזית פוליסריו, תנועה הנתמכת בידי אלג'יריה ודורשת הגדרה עצמית שם מאז שנות ה-70׳. בשנים האחרונות הנטייה התהפכה לטובת רבאט: ארצות הברית, צרפת, ספרד ובריטניה תומכות כיום בתוכנית האוטונומיה המרוקאית, והחלטה 2797 של מועצת הביטחון של האו"ם (אוקטובר 2025) אישרה אותה לראשונה כבסיס למשא ומתן, ביטלה כל אזכור של משאל עם על עצמאות והותירה את אלג'יריה מבודדת עוד יותר.

במסגרת המהלך הזה, ספרד היססה לאורך זמן: ב-2021 היא אירחה את מנהיג פוליסריו מטעמים הומניטריים, מה שהעכיר את היחסים עם רבאט, עד שהיפוך העמדה הספרדי ב-2022 לטובת תוכנית האוטונומיה המרוקאית שיקם אותם. התקרבות ב-2026 לאלג'יר, שהגיעה לשיאה בביקורו של סנצ'ס ב-20 ביולי, פתחה מחדש את מאזן התמרון הזה, אף שבתחילת אוקטובר הוכרז כי פסגה בכירה בין ספרד לאלג'יריה נדחתה ללא קביעת מועד חדש.

בהקשר מורכב זה של היחסים בין מרוקו לספרד צצו האשמות, בעיקר בתקשורת הספרדית ובחוגי האופוזיציה, נגד רבאט, שלפיהן מרוקו מילאה תפקיד פעיל ביצירת המשבר בסאוטה ועשתה שימוש בסוגיית ההגירה ככלי פוליטי נגד ספרד. ההאשמה אינה חדשה, והיא עלתה גם ב-2021, בעקבות משבר דומה אך קטן יותר במובלעת, שחל במקביל להידרדרות ביחסים בין מרוקו לספרד.

רבאט דחתה את ההאשמות כחסרות בסיס, ואילו ממשלת ספרד ניסתה באופן בולט להמעיט בתפקידן האפשרי של הרשויות המרוקאיות באירועי סאוטה. קו זה לא אומץ פה אחד. העיתונות הספרדית הדהדה הצהרות של מנהיגים לשעבר ופוליטיקאים מכהנים, ובהם נשיא סאוטה, שהצביעו על אחריות מרוקאית ישירה לאירועים. היא גם פרסמה דו״ח לכאורה של שירותי הביטחון הספרדיים המאשים את רבאט במשבר. ממשלת מדריד עצמה לא שינתה את עמדתה אחרי הדליפה, וסנצ'ס אמר לקונגרס ב-3 בספטמבר כי לא הוצגו לממשלתו ראיות לתכנון או לביצוע מרוקאי. בכל זאת, ברמה האירופית קראו חוגים מסוימים הקשורים לימין להטיל סנקציות על מרוקו.

אף שקשה להעריך מה היה תפקידן המדויק של הרשויות המרוקאיות ב-30 ביולי, הוויכוח על מעורבותה של מרוקו ועל האפשרות שהמהגרים שימשו ככלי פוליטי, בהקשר היחסים המורכבים בין מדריד, רבאט ואלג'יר, מדגיש את רגישות הקשרים בין אירופה לבין המגרב. המדינות האירופיות נדרשות לתמרן בין מרוקו לאלג'יריה, שתיהן מקורות הגירה מרכזיים שמפעילים גם מנופי השפעה אסטרטגיים באמצעות נכסים שנעשו קריטיים יותר ויותר לאירופה בסביבה הבינלאומית הנוכחית: עתודות הנפט והגז של אלג'יריה, ומשאבי הטבע של מרוקו והשתלבותה העמוקה ברשתות בינלאומיות.

המדינות האירופיות חייבות להביא בחשבון את המתח הגבוה בין שתי המדינות, שרואות ביחסיהן עם אירופה משחק סכום אפס. מציאת נקודת האיזון שתאפשר לאירופה ליהנות מהחוזקות של כל אחת מהמדינות בלי לגרום לתגובה חריפה מדי מצד האחרת מחייבת כיוונון עדין, שכישלונו כרוך בתוצאות דרמטיות אפשריות. באופן כללי יותר, משבר סאוטה הוא עוד המחשה לאופן שבו הגירה משפיעה על מאזני הכוח בין מדינות אירופה לשכנותיהן, כפי שקרה באירועים קודמים (בלוב, בטוניסיה או בטורקיה, למשל).

פוליטיקה אירופית

משבר סאוטה הדהד גם פוליטיקה אירופית רחבה יותר ומתחים בתוך האיחוד האירופי, ולכן הפך במהרה לסוגיה בדיון הפוליטי האירופי. אף שלמובלעת סאוטה יש מעמד מיוחד, ספרד היא חלק מאזור שנגן, שמטרתו לבטל ביקורת גבולות בין 29 מדינות אירופיות.

ניהול האזור היה נושא שנוי במחלוקת בין המדינות האירופיות מאז שההגירה הפכה בעשורים האחרונים לסוגיה של הפוליטיקה האירופית, ובמיוחד בעקבות משבר הפליטים ב-2015. נקודות החיכוך המרכזיות בין מדינות אזור שנגן הן האחריות של מדינות דרום אירופה, המהוות את הגבול בין האזור לבין מקורות זרם ההגירה; הסולידריות של המדינות האחרות כלפי מדינות הגבול; והאמצעים לפעולה משותפת נגד הגירה בלתי חוקית. כדי לנהל את החיכוכים הללו נכנס לתוקף ביוני 2026, בתום הליך חקיקה ארוך, הסכם ההגירה והמקלט של האיחוד האירופי, במטרה להעניק לאיחוד כלים טובים יותר להתמודדות עם הסוגיה.

במסגרת הדיונים הללו, ההחלטה של סנצ'ס להסדיר בהיקף רחב את מעמדם של מהגרים בלתי חוקיים כבר עוררה ביקורת בקרב שותפיו האירופיים, בעיקר מצד ממשלות בהובלת הימין, שראו בה מהלך לא מתואם. משבר סאוטה החריף עוד יותר את המתחים בין המדינות האירופיות. בעוד שמדריד קראה פעמים רבות לסולידריות אירופית בהתמודדות עם זרם המהגרים, רוב המנהיגים האירופיים הביעו הסתייגות, אם לא עוינות גלויה, כלפי ממשלת ספרד וכלפי אופן הטיפול שלה במשבר.

בין המנהיגים הללו, ראש ממשלת איטליה ג'ורג'יה מלוני הייתה החריפה ביותר. היא הובילה יוזמות משותפות נגד מדריד ואף החזירה את הביקורת בגבולות על כניסות מספרד. סנצ'ס השיב באותו מטבע, ושני המנהיגים תקפו זה את זה מילולית. הסכסוך הספרדי-איטלקי הוא תוצאה של דינמיקות שונות: שתי הממשלות, העומדות בקו החזית הראשון של ההגירה,

אימצו מדיניות שונה בתכלית כדי להתמודד עם הסוגיה. סנצ'ס אימץ גישה מתירנית יותר, ואילו מלוני, ממנהיגי הימין הרדיקלי באירופה, הגנה על גישה תקיפה יותר. מאחר ששני המנהיגים ניצבים בפני בחירות צמודות, סנצ'ס בנובמבר ומלוני ב-2027, משבר סאוטה העניק לכל אחד מהם הזדמנות לקדם את השקפתו מול זו של האחר ולהשיג רווחים פוליטיים פנימיים. לאחר שבועות של עימות הסכימו לבסוף שני ראשי הממשלה להפסיק בסוף אוקטובר את צעדי העונשין ההדדיים בין המדינות.

בין שתי ההשקפות הללו, רוב המנהיגים האירופיים צידדו באיטליה. ביקורת על מדיניות ההגירה של מדריד, שהצביעה עליה כאחד הגורמים הישירים למשבר, עלתה מממשלות אירופיות רבות, ואחדות מהן אף תמכו ברעיון להשעות את ספרד מאזור שנגן. בין היתר, 22 ראשי ממשלה הצטרפו להצהרה ביוזמת איטליה ודנמרק, שהציגה את ממשלת ספרד כמי שיצרה "גורם משיכה" למהגרים באמצעות מדיניות ההסדרה שלה. צרפת וגרמניה לא חתמו על ההצהרה, ובחרו להדגיש יותר את הסולידריות האירופית, אף שצרפת החזירה את ביקורת הגבולות עם ספרד. הפרלמנט האירופי, שבו למפלגות הימין יש רוב, העביר בספטמבר, עם חידוש הדיונים, הצעה שגם בה נעשה שימוש בביטויים "גורם משיכה" ו"מסר שגוי" כדי להצביע במפורש על אחריות ספרד.

בסך הכול, פרשנים רבים הציגו את משבר סאוטה כמבחן ניהול משברים אירופי כושל. חרף כמה הצהרות כלליות ותמיכה מוגבלת בשטח, האירועים בסאוטה הראו בעיקר את גבולות הסולידריות האירופית. הם החריפו מתחים פנימיים באירופה, שהונעו בידי מנהיגים, חלקם בעיצומו של קמפיין בחירות, שביקשו לנצל את המשבר סביב אחת הסוגיות הרגישות ביותר של אירופה.

לוחמה היברידית והאשמות נגד ישראל

בין הוויכוחים האירופיים הסוערים על המצב בסאוטה, אחת מנקודות ההסכמה הכלליות הייתה תיאור המשבר כחלק מ"לוחמה היברידית". השימוש במונח מתאים לאווירה הגיאופוליטית הנוכחית באירופה, שמתאפיינת בעלייה באיום הרוסי ביבשת, במספר הגדל של תקריות בפולין, במדינות הבלטיות ובים הצפוני, וכן בהתקפות היברידיות על מדינות אחרות, ובראשן גרמניה. בהקשר זה, הפיכת ההגירה לכלי נשק אינה רעיון מנותק מהמציאות, שהרי בלארוס אכן ניסתה ליצור זרם של מהגרים מהמזרח התיכון אל האיחוד האירופי דרך שטחה.

אם יש קונצנזוס על הצגת האירועים בסאוטה כמעשה של לוחמה היברידית, הכוח שעומד מאחורי פעילות עוינת זו נותר נושא לוויכוח באירופה. יש שהאשימו את מרוקו (ראו לעיל), ואחרים הצביעו על חשודים אחרים. מבין אלה הועלו שתי השערות עיקריות. הראשונה הצביעה על תפקידם של גורמים רוסיים או קשורים לרוסיה במשבר, כחלק מהמתחים הכלליים יותר בין מוסקבה לאיחוד האירופי. השנייה האשימה את ישראל, לעיתים בשיתוף פעולה עם ממשל טראמפ, בכך שעמדה מאחורי העלייה בחצייה הבלתי חוקית לסאוטה. נרטיב זה צבר אחיזה אחרי ציוץ של שגריר ישראל באו"ם דני דנון, שכינה את סאוטה ומלייה "מובלעות קולוניאליות באפריקה". לפי ההאשמות הללו, שנשענו על היחסים המתחזקים בין מרוקו, ישראל וארצות הברית, ממשלת ישראל יצרה את משבר סאוטה כדי להעניש את סנצ'ס על היותו אחד המנהיגים האירופיים האנטי-ישראליים ביותר. חלק מההאשמות טענו שישראל עשתה זאת בתמיכת וושינגטון, שבה נתפס יחסה של ממשלת ספרד לארצות הברית ולנאט"ו באופן שלילי. תפקידה של מרוקו בהאשמות הללו משתנה: מקורבן של פעולות ישראליות, כמו ספרד, ועד שותפה לעבירה עם ישראל נגד מדריד.

האשמות אלה נגד ישראל, הגובלות בתיאוריות קונספירציה, הופיעו תחילה ברשתות החברתיות. דו״ח של מרכז המחקר לאנטישמיות של התנועה למאבק באנטישמיות (Combat Antisemitism Movement, CAM) מציג מבט כמותי על האופן שבו הפלטפורמות ברשתות החברתיות פעלו כ"מנועי דמוניזציה" נגד ישראל בזמן המשבר בסאוטה. למנועים אלה היו לפי הדו״ח ארבעה מאפיינים עיקריים:

- **היקף כמותי:** 173 פוסטים בעלי השפעה גבוהה של 119 משפיענים הגיעו ל-103.1 מיליון אנשים בתוך 72 שעות.
- **מנגנון הגברה:** יחס של 7:1 בין שיתופים לתגובות מצביע על כך שהקהל התמקד בהגברה ולא בבירור ביקורתי. מנוע ההמלצות של X התייחס לחפיפה בין קבוצות קיצוניות שונות כאל "אות מעורבות".
- **התכנסות אידאולוגית:** הדו״ח תיעד התכנסות של נרטיבים מהימין הקיצוני ("ההחלפה הגדולה"/תוכנית קלרגי), מהשמאל הקיצוני ("אנטי-אימפריאליסטי"/יעדים מערביים) ומהאסלאמיסטים ("בובה של הציונים").

- **זיופים:** "פייקים" בעלי השפעה גבוהה כללו זיוף של איום מפי נתניהו וציטוט מפוברק לחלוטין שיוחס לשחקן חוויאר ברדם, ושהוגבר לאחר מכן בידי אשת התקשורת החברתית מיה חליפה ללא מקור.

האשמות אנטי-ישראליות הושמעו גם מפי פרשנים ופוליטיקאים אירופיים. בקו כללי, גורמים רשמיים בספרד השכילו ליישב את המעטת האחריות המרוקאית עם הדגשת ניסיונות התערבות של גורמים זרים שמבקשים לפלג את האיחוד האירופי או לתקוף את ספרד. החשובה שבהן הייתה ההצהרה של סנצ'ס עצמו בראיון ב-31 באוגוסט. סנצ'ס טען ש"רשתות הקשורות לרוסיה ולישראל" הופכות את ההגירה לכלי נשק כדי לתקוף את "שלמותה הטריטוריאלית" של ספרד. הוא הציג את המגמה כצעד עונשין נגד ההכרה של מדריד במדינה פלסטינית במאי 2024 ותמיכתה הנחרצת באוקראינה. שר החוץ הישראלי גדעון סער הגיב ואפיין את הטענות כ"שקר חצוף" ו"השמצה", וטען שסנצ'ס מנסה להסיח את הדעת מ"הכישלון המביש" באכיפת הגבולות בספרד. חילופי הדברים הללו החריפו את המתחים בין שתי המדינות.

באשר לתפקידה של רוסיה במשבר סאוטה, רוב האנליסטים מסכימים כיום שמוסקבה לא מילאה תפקיד ישיר ביצירת זרם המהגרים אל המובלעת הספרדית. ואולם משהתפתח המשבר, השתמשה רוסיה ב"כביש המהיר המועדף" שלה – דיסאינפורמציה שמטרתה להגביר בשבע שפות נרטיבים של הימין הקיצוני ושל איסלמופוביה ברשתות החברתיות ולהחריף את הפילוג האירופי הפנימי סביב האירוע. "מנגנון" זה הבטיח שקבוצות לאומניות יגויסו לכיכרות סאוטה הרבה יותר מהר מאשר במשבר של מאי 2021. מגמה זו העמיקה את המתיחות בין ספרד לשכנותיה, והגבירה את התפיסה שמאמצי האיחוד האירופי להתמודד עם ההגירה נכשלו.

באשר למעורבות ישראל, אף עובדה ממשית אינה תומכת בהאשמות של סנצ'ס. אמנם, כמה אנליסטים ונושאי תפקידים ישראליים לא הסתירו מידה מסוימת של שמחה לאיד למראה אובדן השליטה של ממשלת ספרד הלא ידידותית ובידודה באירופה. בדומה לכך, ב-6 באוגוסט הטיל משרד החוץ האמריקאי את האשמה בפומבי על מדריד, וקרא למשבר תוצאה של "סירובה המביש להגן על ריבונותה".

כמה נציגים ישראליים אימצו גם שיח אנטי-קולוניאלי, הן כדי לצדד במרוקו והן כדי לתקוף את ספרד, כפי שעשה שגריר ישראל באו"ם דני דנון בציוץ שהוזכר לעיל. הערות אלה נוצלו מיד בידי גורמים רשמיים בספרד כדי להציג את הלך הרוח הפוליטי הישראלי כהוכחה למעורבות המדינה. ואולם אין הוכחה שישראל נקטה כל צעד מעבר להערות הללו על המצב, בין אם כדי ליצור את המשבר ובין אם כדי להעצימו. שגרירת ישראל במדריד, דנה ארליך, התנערה בפומבי מדבריו של דנון, וקבעה שאינם מייצגים את עמדת מדינת ישראל.

על כן, הפיכת משבר סאוטה לכלי נשק נמשכה גם אחרי שהמצב במובלעת חזר יחסית לשליטה. מצד אחד ניסו גורמים פרו-רוסיים להעצים את הוויכוח על הגירה שעוררו האירועים בסאוטה כדי להרחיב את הפילוגים האירופיים. מצד שני השתמשו גורמים באירופה וממשלת ספרד בפחד מלוחמה היברידית, בשעה שמדריד ספגה ביקורת חריפה, כדי להסיט את האשמה ולתקוף את ישראל, חרף היעדר ההוכחות התומכות בהאשמה זו.

סיכום והמלצות מדיניות

האירועים בסאוטה משקפים את המצב העדין של אירופה.

היקף החציה והבלבול שלאחריה ממחישים כמה דינמיקות חופפות: פסק דין שהיקפו המצומצם אבד בעת שהתפשט ברשתות החברתיות; מדיניות הגירה ספרדית שכבר תרמה לכך בגלל צו הסדרה מתירני; ויחסי מרוקו וספרד, שחיכוכיהן ארוכי השנים הקשו על ניהול המשבר (ואולי גרמו לרשויות המרוקאיות להיות מתירניות יותר לזמן מה).

האירוע התרחש בנקודת המפגש של מגמות פוליטיות ובינלאומיות שונות באירופה: פילוגים בתוך האיחוד האירופי; ויכוח סוער על הגירה בשעה שכמה מדינות נכנסות לתקופת בחירות; היחסים העדינים של האיחוד עם שכנותיו מדרום; הסכסוך המתעצם עם רוסיה; ויחסים מורכבים עם ישראל וארצות הברית. החפיפה הזו הפכה את מה שהיה כבר משבר הומניטרי רחב היקף לכישלון פוליטי של ממשלות אירופה. כישלון זה חשף את עומק הפילוג, ורוסיה וגורמים חיצוניים עוינים אחרים ניצלו אותו.

ישראל יכולה ללמוד רבות מהמשבר שעדיין נמשך. ראשית, הוא המחיש את השפעתן של הרשתות החברתיות: מהעיוות האורגני של פסק הדין הספרדי ברשתות החברתיות המרוקאיות ועד ניפוח הפילוגים האירופיים בדיעבד בידי גורמים רוסיים. זו הייתה דוגמא מובהקת לפעולת מניפולציה והתערבות בהקשר מידע חוץ-מדינתי (Foreign Information Manipulation and Interference, FIMI), שמילאה תפקיד מרכזי בעיצוב האירועים וההדים שלהם. באופן רחב יותר,

אירועי סאוטה והשלכותיהם בדיון הציבורי האירופי מדגישים את חשיבותה של לוחמה היברידית ואת הצורות השונות שהיא יכולה ללבוש.

מעבר למציאות של הלוחמה ההיברידית עצמה, ההאשמות שהופנו נגד ישראל ברשתות החברתיות באירופה ובשיח הרשמי הספרדי ממחישות גם כיצד עצם הפחד מהתקפות היברידיות יכול להפוך לנושא פוליטי ולכלי נשק בידי מנהיגים ומעצבי דעת קהל באירופה, במקרה זה כדי להסיט אחריות או להפנות האשמה כלפי ישראל. תיאוריות קונספירציה שרמזו על מעורבות ישראלית במשבר הופיעו במהירות, נופחו בידי פוליטיקאים ועירבו בצורה מלאכותית את ישראל בתוך משבר שלא היה לה חלק בו. בעוד שהאשמות רשמיות צריכות לקבל הפרכה רשמית, על מאמצי ישראל להתמקד גם במאבק בהאשמות כאלה ברשתות החברתיות, כדי שלא תהיה קורבן אגבי של משברים אירופיים ושל פעולות FIMI רוסיות. עם זאת, ביטויי השמחה על מצבה של ספרד או התקפות גלויות על מדריד במהלך המשבר הוכיחו את עצמם כמחוללי תוצאה הפוכה. בשעה שממשלת ספרד הייתה חלשה בפנים ומבודדת בעולם, ההערות הישראליות שירתו רק את מדריד, שהשתמשה בהן כדי להציג את המשבר כמבצע ישראלי.

עורכי הסדרה: ענת קורץ, רינת חרש ואלדד שביט.